

**NOVA
UNIVERZA**

DIGNITAS

Revija za človekove pravice

Slovenian journal of human rights

ISSN 1408-9653

Viri za preučevanje nasilja in kršenja človekovih pravic revolucionarnih
epresivnih organov v Ljubljani v letih 1941 in 1942
Damjan Hančič

Article information:

To cite this document:

Hančič, D. (2016). Viri za preučevanje nasilja in kršenja človekovih pravic
revolucionarnih epresivnih organov v Ljubljani v letih 1941 in 1942, Dignitas, št.
69/70, str. 29-48.

Permanent link to this document:

<https://doi.org/10.31601/dgnt/69/70-3>

Created on: 16. 06. 2019

To copy this document: publishing@nova-uni.si

For Authors:

Please visit <http://revije.nova-uni.si/> or contact Editors-in-Chief on
publishing@nova-uni.si for more information.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0
International License.

© Nova univerza, 2018

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA SLOVENSKE
IN MEDNARODNE ŠTUDIJE

**NOVA
UNIVERZA**

EVROPSKA PRAVNA
FAKULTETA

**NOVA
UNIVERZA**

FAKULTETA ZA DRŽAVNE
IN EVROPSKE ŠTUDIJE

Viri za preučevanje nasilja in kršenja človekovih pravic revolucionarnih represivnih organov v Ljubljani v letih 1941 in 1942¹

Damjan Hančič²

POVZETEK

V članku avtor predstavi arhivske in druge vire, na osnovi katerih je preučeval nasilne dejavnosti revolucionarne strani med drugo svetovno vojno na območju Ljubljane, točneje v letih 1941 in 1942, ko je bilo nasilje te strani na tem območju največje. Najpomembnejši arhivski viri za omenjeno problematiko se večinoma nahajajo v Arhivu Republike Slovenije in Zgodovinskem arhivu Ljubljana.

Žrtve revolucionarnega nasilja med domačim slovenskim prebivalstvom v tem obdobju so bili večinoma neoboroženi civilisti, deloma tudi orožniki in uradniki. Kraj napada teh žrtev, ki jih je povzročila VOS je bil bodisi na ljubljanskih ulicah, na njihovem domu ali delovnem mestu, partizanske enote pa so izvrševale ugrabitve ali odvedbe ljudi na njihovih domovih, potem pa so jih umorili bodisi v gozdovih in skritih grapah v okolici Ljubljane.

Revolucionarno nasilje na obravnavanem območju je doseglo vrhunec poleti 1942, v mesecih junij, julij, avgust, čemur je botrovalo zlasti povečanje nasilja, ki so ga v povzročale partizanske enote v neposredni okolici Ljubljane, medtem ko je bilo nasilje VOS v mestu Ljubljana najhujše v obdobju od marca do junija 1942.

Revolucionarna stran je v obdobju od julija 1941 do konca oktobra 1942 na območju Ljubljane izvedla fizične napade na preko 200 oseb, od tega je bilo kar okoli 170 smrtnih, okoli 30 oseb pa je bilo v teh napadih ranjenih. Med smrtnimi žrtvami je bilo okoli 160 nevojaških oseb in nekaj čez 10 vojaških (nezanesljivih parti-

¹ Prispevek je rezultat izvajanja raziskovalnega programa *Nasilje komunističnega totalitarizma v Sloveniji 1941–1990* (št. pogodbe 1000-16-2721), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

² Dr. Damjan Hančič, znanstveni sodelavec, Študijski center za narodno spravo, Tivolska 42, SI – 1000 Ljubljana, damjan.hancic@scnr.si.

zanov ter partizanskih dezerterjev, torej oboroženih pripadnikov revolucionarne strani). Približno četrtnina žrtev je bila žensk.

Ključne besede: revolucija, nasilje, žrtve, druga svetovna vojna, viri, Ljubljana

Archival and other sources for researching the violence and violations of human rights in Ljubljana from 1941 to 1942 caused by the revolutionary repressive organs

ABSTRACT

The area of the Slovenian capital, Ljubljana, represented the starting point for the wartime resistance, revolutionary activities and the violence associated with them. The term revolutionary violence is understood as violence committed during World War II by military and other armed groups under the decisive influence of the Communist Party; in addition to carrying out attacks against the occupying forces, their activities often included violence against the civilian population. The article focuses on archival and other sources used for researching the violence and violations of human rights during World War II, specifically for the years 1941 and 1942. The most important archival sources, used for this research, are kept in Archives of the Republic of Slovenia and in Historical archives Ljubljana.

In Ljubljana and its immediate surroundings, revolutionary violence reached its peak in the first half of 1942, the victims being either civilians or keepers of public order; the victims lost their lives in this area (either in Ljubljana or its suburbs, or were abducted from their homes and murdered in the woods near Ljubljana). The revolutionary side, where resistance and revolutionary elements were characteristically closely intertwined, accused its victims of collaboration with the occupying forces and "treason", but such allegations were very vague and could rarely be deemed justified. It was mostly a "preventive elimination" to make sure that those people would not compromise the resistance and revolutionary activities of the Communist Party and the units under

its command during the war or try to prevent it from taking power after the war ended. Between July 1941 and the end of 1942, the revolutionary side carried out physical attacks on over 200 people, 170 of whom were killed. 11 of these were "their own", i.e. partisan deserters and partisans who were either politically unreliable or who committed a breach of discipline or morality in partisan units.

Key words: World War II, Ljubljana, revolution, violence, victims, sources

Uvod

Prispevek je nastal na podlagi raziskave o medvojnem revolucionarnem nasilju v Ljubljani,³ s poudarkom na letih 1941 in 1942. V prvem delu sta podana razlaga pojmov, ki jih uporabljamo v prispevku in strnjen prikaz glavnih ugotovitev raziskave o tej problematiki, v drugem delu so predstavljeni viri za preučevanje te problematike, tretji del pa prinaša predstavitev posameznih zanimivejših primerov, zlasti tistih, ki so dognali nekaj novega ali nasprotno od doslej uveljavljenega prepričanja.

Kot je razvidno iz opravljene raziskave o medvojnem revolucionarnem nasilju v Ljubljani⁴ je prvi vrhunec revolucionarnega nasilja Ljubljana doživljala od jeseni 1941 do jeseni 1942; predstavitev virov o revolucionarnem nasilju iz tega obdobja predstavlja osnovo pričujočemu članku.

I. Zgodovinsko ozadje in razlaga pojmov

Kmalu po okupaciji in razdelitvi Slovenije med okupatorje spomladi leta 1941 so se začeli na tem območju poleg okupacije odvijati različni pojavi: kolaboracija, upor proti okupatorju, revolucija in protirevolucija. Vsi ti različni procesi so se medsebojno tudi prepletali in učinkovali drug na drugega. Sama dinamika teh

³ Več o tej problematiki glej: D. Hančič, *Revolucionarno nasilje v Ljubljani, 1941 – 1945*, Študijski center za narodno spravo, Ljubljana, 2015. Strnjena predstavitev arhivskih in drugih virov o tej problematiki še ni bila predstavljena v nobenem članku ali drugem delu.

⁴ Zajeto je tisto območje današnje Mestne občine Ljubljana, ki je bilo pod italijansko okupacijo, severozahodnega dela (Črnuče, Guncle, Vižmarje, Sentvid, Tacen) ta prispevek ne zajema, ker je bil tam razvoj revolucije zaradi narave nemškega okupacijskega sistema drugačen in identičen z razvojem revolucionarnega nasilja na Gorenjskem.

procesov je bila precej odvisna tudi od dejstva, na katerem okupacijskem ozemlju so se ti procesi odvijali. V pričujočem članku se bomo omejili na enega teh procesov – revolucijo in z njo povezanim nasiljem, krajevno pa na Ljubljano, ki se je od aprila 1941 do septembra 1943 nahajala pod italijansko okupacijo, od septembra 1943 do maja 1945 pa je kot sicer formalni del »Operacijske cone za Jadransko primorje« spadala pod Nemčijo.

Izraz »revolucionarno nasilje« v članku pomeni nasilje, ki so ga v času druge svetovne vojne na Slovenskem izvajale oborožene enote pod odločujočim vplivom komunistične partije. Te so v okviru svojega delovanja pogosto izvajale nasilje nad prebivalstvom tudi iz političnih razlogov. Slovenski in jugoslovanski komunisti so namreč z razliko od ostalih komunističnih partij v okupiranih državah, hkrati z odporom proti okupatorju začeli v odporiškem gibanju uveljavljati tudi revolucionarne elemente, zaradi česar je odporništvo dobivalo vse bolj monoliten značaj,⁵ kar je vodilo v revolucijo in posledično v državljansko vojno, zaradi česar se pojavlja večje število žrtev med domačim prebivalstvom kot v tistih območjih Evrope, kjer hkrati z odporom proti okupatorju ni potekala še revolucija. Vendar je bila meja med odporiškim in revolucionarnim v slovenskem partizanskem gibanju večkrat zelo tanka. Kako tanka je bila ločnica med narodno-osvobodilnim bojem in komunistično revolucijo opozarja zgodovinarica in dobra poznavalka medvojnega revolucionarnega gibanja dr. Vida Deželak Barič, ki pravi, da je *»ob odporu okupatorjem je potekala tudi avtentična revolucija, ki je ni mogoče prekriti in prikriti z osvobodilnim bojem, čeprav so bili nosilci obojega lahko iste osebe, torej komunisti«*⁶ KPS je tako prek protifašističnega boja izvedla revolucijo, saj je okupacijo ocenjevala kot edinstveno priložnost za uresničitev svojih revolucionarnih ciljev.⁷

Revolucionarno nasilje na obravnavanem območju so povzročali bodisi pripadniki Varnostno obveščevalne službe – VOS (varnostniki) bodisi partizanske enote; medtem, ko so prvi delovali v mestnem središču oziroma znotraj bodeče žice, pa so partizanske enote povzročale žrtve v ljubljanskih predmestjih ali njeni neposredni okolici.

⁵ V. Deželak Barič, *Komunistična partija Slovenije in revolucionarno gibanje 1941 – 1943*, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2007, str. 10.

⁶ Prav tam, str. 9.

⁷ Isto.

Komunistična partija Slovenije je že 16. septembra 1941 sprejela t. i. »*Zaščitni odlok*«, s katerim je prepovedala vsak odpor proti okupatorju izven Osvobodilne fronte in kot kazen za kršitev tega sklepa vsakomur zagrozila s smrtjo. Izvršilni organ sklepov tega odloka naj bi bila VOS, ki jo je Centralni komite KPS ustanovil že sredi avgusta 1941, vendar je začela delovati šele konec septembra tega leta. Bila je izrazito vezana na partijsko organizacijo in jo je partija skrbno »čuvala« pred ostalimi skupinami v OF in jo ohranjala v precejšnji konspiraciji.⁸ VOS je vodil kolegij oziroma centralna komisija VOS, ki so jo sestavljali Zdenka Kidrič, Edo Brajnik, dr. Vito Kraigher in nekaj časa tudi Franc Ravbar. V Ljubljani so se varnostniki (vosovci) zbirali v manjše skupine, ki so jih imenovali »*borbene grupe*«, včasih tudi »*sabotažne ali udarne grupe*«. Posamezne, predvsem težje akcije so izvrševali borci iz raznih borbenih grup. Prvi člani VOS so bili izključno člani komunistične partije in ali njenega podmladka SKOJ-a.⁹

Usmrnitev posamezne izbrane žrtve so člani VOS imenovali »*likvidacija*« ali »*justifikacija*«, izvršili pa so jo na podlagi obvestil njihove obveščevalne službe in odločitve nekaterih posameznikov z vrha VOS, tako, da je bila VOS hkrati obveščevalni, preiskovalni, sodni in izvršilni organ,¹⁰ zato so bile njihove »*obsodbe*« še manj legitimne, upravičene ter pravno korektne kot odločitve poznejših t. i. »*partizanskih sodišč*«. ¹¹

Časovnica, obseg in kategorizacija žrtev revolucionarnega nasilja v Ljubljani v letih 1941 in 1942

Na osnovi medsebojne primerjave različnih arhivskih in že objavljenih virov, je razvidno, da je revolucionarna stran v obdobju od julija 1941 do konca oktobra 1942, ki predstavlja prvi vrhunec medvojnega revolucionarnega nasilja na tem območju, izvedla napade na preko 200 oseb, od tega je bilo do konca ok-

⁸ T. Griesser Pečar, *Razdvojeni narod : Slovenija 1941–1945 : okupacija, kolaboracija, državljanska vojna, revolucija, Mladinska knjiga, Ljubljana 2007, str. 143.*

⁹ I. Zajdela, *Kadrovski temelji za VOS, Novo Jutro, št. 5/ 30. april 1991, str. 4; glej tudi SI AS 1931, šk. 721, 302-20/ZA, Zgodovina VOS, Varnostnoobveščevalna služba Osvobodilne fronte, str. 1 – 46.*

¹⁰ T. Griesser Pečar (op. pod črto št. 6), str. 143 – 148.

¹¹ M. Mikola, *Sodni procesi na Celjskem 1944–1951, Zgodovinski arhiv Celje, Celje, 1995, str. 4; prim.: T. Griesser Pečar (op. pod črto št. 6), str. 423 – 434; glej tudi SI AS 1887, Zbirka NOB tiska – periodika, Z. Polič, Partizanska sodišča, Slovenski partizan, leto II, št. 4, konec septembra 1943, str. 15, 16.*

tobra 1942 ubitih okoli 170 oseb; okoli 160 žrtev je bilo nevojaških oseb (v glavnem civilistov, nekaj tudi orožnikov) in okoli 10 vojaških oseb (partizanov ter partizanskih dezertarjev). Revolucionarno nasilje je v tem času na obravnavanem območju doseglo vrhunec v poletu 1942 (v mesecih junij, julij in avgust), čemur je botrovalo zlasti povečanje nasilja, ki so ga povzročale partizanske enote v neposredni okolici Ljubljane, medtem ko je bilo nasilje VOS v mestu Ljubljana največje od marca do junija 1942. Prav tako je iz tabele razvidno, da je bilo od 173 žrtev bilo 40 žensk kar znaša 23%.¹²

Če analiziramo smrtno žrtve v tem obdobju, ki so jih v Ljubljani povzročili oboroženi pripadniki revolucionarne strani, bi jih lahko uvrstili v naslednjih nekaj kategorij:

- Žrtve revolucionarnega nasilja iz nerevolucionarne strani

a) Predvojni policisti, stražniki, orožniki, mestni in državni uradniki

b) Častniki bivše kraljeve jugoslovanske vojske

c) Železničarji, vlakovodje, železniški delavci

č) Predstavniki politično-strankarskega in sindikalnega življenja Ljubljane

d) Predvojni emigranti s Primorske

e) Dekleta, ki so jim očitali druženje z italijanskimi vojaki

f) Obrtniki in delavci, ki so opravljali delo na terenu ali imeli veliko stikov z ljudmi

g) Zajeti interniranci na vlaku pri Verdu, ki se niso želeli pridružiti partizanom

- Žrtve revolucionarnega nasilja iz »lastnih vrst«. To so bili partizanski dezertarji, »nezanesljivi« partizani ter člani OF in disciplinsko kaznovani partizani.

Jeseni 1942 se je prva faza revolucionarnega nasilja z nastopom oboroženih skupin proti-revolucije (Ljubljanske varnostne straže v mestu in lokalnih vaških straž v ljubljanski okolici), končala, bratomorna vojna med Slovenci pa je stopila v novo fazo, ko žrtev nista povzročala le okupator in revolucionarna stran, pač pa tudi protirevolucionarni tabor.

¹² Isto.

II. Predstavitev uporabljenih virov in literature

1. Doslej objavljena literatura s seznammi žrtev revolucionarnega nasilja

Za osnovo omenjenemu raziskovanju, je bilo uporabljenih nekaj knjig, ki prinašajo o problematiki žrtev doslej največ podatkov: *Črne bukve*,¹³ seznam žrtev revolucionarnega nasilja objavljen v *Farnih spominskih ploščah*,¹⁴ deloma tudi Kosova *Stalinistična revolucija na Slovenskem*.¹⁵ Vendar je bilo podatke o žrtvah revolucionarnega nasilja iz teh virov potrebno temeljito preveriti tako medsebojno kot tudi na osnovi virov, ki so naštet v nadaljevanju.

2. Časopisni viri

Dobro dopolnilo ostalim virom so na primer časopisni članki iz tistega obdobja. Pri raziskavi so bili uporabljeni zlasti članki v časniku *Slovenec*, ki je bilo glasilo takratne katoliške politične strani in *Slovenskega poročevalca*, glavnega glasila takratne komunistične politične strani. Deloma so bili uporabljeni tudi članki liberalnega *Jutra*, ki se v obravnavanju revolucionarnega nasilja ne razlikuje kaj dosti od *Slovenca*.

3. Arhivski viri

Najpomembnejši viri za omenjeno problematiko so primarni oz. arhivski viri, ki se večinoma nahajajo v Arhivu Republike Slovenije in v Zgodovinskem arhivu Ljubljana.

a) Arhiv Republike Slovenije (ARS)

Temeljno gradivo za preučevanje medvojnega revolucionarnega nasilja so zlasti dokumenti Varnostno-obveščevalne službe (VOS), ki se nahaja v fondu AS 1931, *Republiški sekretariat za notranje zadeve SRS*. V tem fondu velja zlasti izpostaviti naslednje tehnične enote:

¹³ *Črne bukve, O delu komunistične Osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu, Samozaložba, 1944, Reprint, Ljubljana, 1990.*

¹⁴ *Farne spominske plošče, 1. knjiga, Založba Družina, Ljubljana, 1995; Farne spominske plošče, 2. knjiga, Založba Družina, Ljubljana, 2000.*

¹⁵ *S. Kos, Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941–1945, I. del., Samozaložba, Rim–Buenos Aires, 1984.*

AS 1931, šk.702, 300-7/ZA, *Poročilo o likvidaciji be-ga na Ježici*;¹⁶

AS 1931, šk. 726, 302-11/ ZA, *Spomini in članki o delovanju VOS*;

AS 1931, šk. 727, 302 - 9/ZA, *Akcije VOS v Ljubljani, Pregled akcij VOS v Ljubljani 1941 - 1943*;

AS 1931, šk. 732, 302 - 2/ZA, *Spomini nekdanjih članov VOS*;

AS 1931, šk. 733, (302-1/ZA), *Seznam in biografije članov VOS*;

AS 1931, šk. 709, VOS II-1, 43. *Korespondenca Zdenke Kidrič*.

Naslednji pomembni fond za preučevanje te problematike ARS je AS 1546 - *Življenjepisi*, in sicer gradivo, ki se nanaša na dr. Vita Kraigherja konec aprila 1945.¹⁷ Gre za fond, ki nam pomaga pri seznanitvi z delovanjem in organizacijskim ustrojem VOS v Ljubljani v letih 1941 in 1942 in za dodatno pojasnitev ozadja nekaterih takratnih vosovskih atentatov. Za našo problematiko je najpomembnejši zapisnik s policijskega zaslišanja ujetega dr. Vita Kraigherja z dne 24. 4. 1945.

Nekaj pomembnega gradiva za preučevanje te problematike se nahaja tudi v dislocirani enoti ARS na Kongresnem trgu. Tu je zlasti pomembno gradivo v fondih:

AS 1781 - *Poveljstvo grupe kraljevih karabinjerjev Ljubljana*,¹⁸

AS 1785 - *Poveljstvo notranje čete kraljevih karabinjerjev Ljubljana*,¹⁹

AS 1852 - *Grupe odredov in odredi grup odredov slovenskih partizanskih čet*.²⁰

Zadnji fond je pomemben zaradi gradiva o nasilju, ki so ga partizanske enote, delujoče v okolici Ljubljane, povzročile bodisi Ljubljanskim civilistom (ugrabitve in umori) bodisi samim pripadnikom njihovih enot (ohranjen je npr. zapisnik procesa proti nekaterim partizanom in partizankam iz junija 1942, ki so jih zaradi rušenja reda in morale v enoti obsodili na smrt s streljanjem).

V fondu AS 1781 lahko pridemo do poglobitve ozadja nekaterih primerov vosovskih napadov, ki se omenjajo tudi v drugih

¹⁶ Ta vir je pomemben zlasti zaradi odkrivanja vzrokov vosovskega umora podpornika OF in krščanskega socialista Franca Straha konec junija 1942.

¹⁷ SI AS 1546, *Življenjepisi*, (Kra - Kram), šk. 26, Fascikel Vito Kraigher, 1. mapa.

¹⁸ SI AS 1781, *Poveljstvo grupe kraljevih karabinjerjev Ljubljana*, šk. 2.

¹⁹ SI AS 1785, šk. 7.

²⁰ SI AS 1852, šk 3.

virih, vendar so tu bolj natančno opisani.²¹ Posamezni drobci arhivskega gradiva »Komande skupine kraljevih karabinjerjev Ljubljana« se prevedeni v slovenščino nahajajo tudi v fondu AS 1931 (*SI AS 1931, škatla 727, Akcije VOS v Ljubljani*). Gre npr. za prevod zapisnikov karabinjerskega zaslišanja nekaterih ujetih sodelavcev VOS, ki se nanaša na akcijo pobega oz. rešitve voditeljice VOS Zdenke Kidrič iz zapora ter za razjasnitev nekaterih podrobnosti napadov na Franca Ogorevca in Bredo Hvale spomladi 1942.²²

Omenjeno gradivo je, razen fondov AS 1781 in AS 1785, ki vsebujeta dokumente pisane v italijanščini, v celoti pisano v slovenskem jeziku. Sicer pa glede omenjenih italijanskih okupatorskih virov o medvojnih zločinih revolucionarne strani lahko ugotovimo, da so se Italijani bolj potrudili pri raziskovanju umorov svojih vojakov ali agentov kot pa umorov Slovencev. Večinoma so pri tovrstnih umorih kot vzrok umora navedli – osebno maščevanje.

b) Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL)

Del gradiva za preučevanje te problematike se nahaja tudi v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. Gre zlasti za pogrebne vpisne liste ob sprejemu pokojnika na ljubljanskih Žalah²³ in za povojne zaplembne spise v fondu Mestnega ljudskega odbora Ljubljana.²⁴

V fondu Komunalnega podjetja Žale obstaja indeks pokojnikov in sprejemni listi pokojnikov. Gradivo je pisano v slovenskem jeziku, kljub temu, da se v letu 1942 pojavijo dvojezični slovensko-italijanski formularji. Pomen tega arhivskega fonda je v tem, da

²¹ Tako na podlagi tega vira spoznamo okoliščine umora simpatizerja OF in lovskega čuvaja Janka Dovča iz Stožic, ki se je zgodil 29. novembra 1941 (*SI AS 1781, šk. 2, Uboj Dovč Janka, 29. 11. 1941*). Na podlagi tega vira se razkrije tudi umor bratov Antona in Osvalda Porente iz Zadobrove konec novembra 1941 (*SI AS 1781, šk. 2, Uboj Porenta Antona in Osvalda, 30.11. – 1. 12. 1941*). Zelo podrobno je v tem fondu opisana preiskava umora prve žrtve revolucionarnega nasilja orožnika Jožefa Sušnika iz Polja pri Ljubljani (*SI AS 1781, šk. 2, Uboj Sušnik Jožefa, 18.8.1941*). V fondu je najti tudi zapisnik o najdbi umorjenega dimnikarja Nemca, ki so ga sredi decembra 1941 našli mrtvega na pokopališču v Dravljah (*SI AS 1781, šk. 2, fasc. Uboj Melec Antonija, 28.12.1941, prim: SI ZAL, LJU 630, šk. 227, p.e. 924, št. 125*). Nekaj več podrobnosti je v tem fondu najti tudi o vosovskem umoru socialdemokrata Vinka Vrankarja iz Polja pri Ljubljani in Jerneja Chiodija iz Vevč (*SI AS 1781, šk. 2, Uboj Vranka Vinka, 11.12.1941 in SI AS 1781, šk. 2, Uboj Chiodi Bartolomeja v Vevčah, 15. 10. 1941*).

²² *SI AS 1931, šk. 727, Prevod karabinjerskega poročila o zaslišanju nekaterih aretiranih komunistov z dne 30. 4. 1942, str. 7.*

²³ *SI ZAL, LJU 630, Komunalno podjetje Žale, Sprejemni listi pokojnikov, škatle: 226, 227, 228, 234.*

²⁴ *SI ZAL, LJU 468, Mestni ljudski odbor (MLO) Ljubljana, Zaplembni spisi, škatle od št. 36 do 87 (serija C).*

vpisni listi pokojnikov vsebujejo natančne podatke o kraju, datumu in uri smrti. Vsekakor pa za vse primere smrti, ki so zabeleženi v tem viru pod vzrokom smrti »ustreljen« velja, da je potrebno nujno povzročitelja smrti preveriti v drugih virih. V indeksu so imena pokojnikov razvrščena po abecednem redu za vsako leto, vendar iz tega seznama ni moč ugotoviti, kdo je umrl naravne smrti in kdo nasilne smrti.²⁵

Poleg indeksa pa obstajajo za raziskavo veliko bolj uporabni sprejemni listi pokojnikov, na katerih je naveden kraj smrti in vsi ostali podatki o pokojniku. Za potrebe raziskave o revolucionarnem nasilju so bili pregledani sprejemni pogrebni listi pokojnikov za pokopališče Žale od junija 1941 do junija 1945, pri čemer so za nadaljnje preučevanje bili pomembni tisti, kjer je na sprejemnem listu pod rubriko »bolezen« pisalo »ustreljen«. Takšen zapis se običajno pojavlja pri ustreljenih od pripadnikov VOS. Pri Jaroslavu Kiklju in župniku Hubertu Leilerju tega zapisa ni, čeprav iz drugih virov zanesljivo vemo, da sta umrla zaradi strelnih ran. Morda je za to pri Leilerju razlog, da ni umrl na dan ustrelitve, ampak šele čez nekaj tednov v bolnišnici. Za ustreljene talce in ostale, ki so jih (npr. med begom) ustrelili Italijani pa so v rubriko »bolezen« običajno vpisali podatek: »ustreljen/a po italijanskih oblasteh«, in večkrat je kot kraj smrti navedeno »Gramozna jama«... Talci so navedeni posamično – razen takrat ko so Italijani zaradi maščevanja atentata na nekdanjega bana Natlačena pobili več talcev in za te obstajata v pogrebnih polah dva posebna seznama – eden je seznam ustreljenih 13. 10. 1942, drugi pa seznam ustreljenih 14. 10. 1942. Za več oseb, nekatere so pripeljali v mrtvašnico oz. secirnico po dva skupaj ali kar celo skupino, pa niso navedli imena in priimka, ampak samo »N N«; običajno zraven piše, da so jih dostavile oz. pripeljale italijanske oblasti, kar tudi napeljuje na možnost, da so jih likvidirali vosovci ali partizani, in so jih našli italijanski vojaki. Najti je tudi zapise smrti, ki se nanašajo na uboje vidnejših italijanskih fašističnih oz. vojaških osebnosti.

V omenjenih listih lahko najdemo tudi več zanimivosti glede opreme krst pokojnikov in glede tega, v kateri cenovni razred je

²⁵ Pod črko N za leti 1942 in 1943 se nahaja seznam več oseb z označbo »N N«, kar pomeni »neznan«, poleg pa je pripis »justifikacija«, pri čemer se ne ve, ali je mišljeno, da je bila oseba ustreljena od Italijanov ali od revolucionarne strani. Ponekod piše – »ustreljen« oz. »ustreljen na Verdu« - vendar brez konkretnega imena in priimka.

sodil pogreb pokojnika²⁶ in kdo je plačal pogreb.²⁷ V seznamu pokopov je najti tudi žrtve, ki so bili na ljubljanskih Žalah dani le v krsto, potem pa so jih pokopali drugje.²⁸

Naj na tem mestu omenimo, da se na pogrebni listih nahajajo tudi pokopani umrli in padli italijanski vojaki – to se da ugotoviti po italijanskem imenu in priimku. O številu pokopanih (padlih) italijanskih okupacijskih vojakov sicer poročajo že *Črne bukve* leta 1944, ki se tudi sklicujejo na podatke Pogrebnega zavoda Žale.²⁹

Zaplembni spisi

Zelo pomemben vir pri preučevanju žrtev medvojnega nasilja so tudi povojni zaplembni spisi v fondu Mestnega ljudskega odbora Ljubljana.³⁰

Podatki iz tega fonda nam pomagajo zlasti pri razjasnjevanju okoliščin uboja oz. umora posamezne žrtve medvojnega nasilja in za ponovno preverbo povzročiteljev smrti. Tako ugotovimo, koga je med vojno »*likvidirala*« revolucionarna stran, prvič že v dejstvu, da so dotično osebo sploh obravnavali za zaplembo nje-nega premoženja in drugič v opisovanju okoliščin primera v pritožbah o zaplembi s strani sorodnikov teh žrtev ali izjavah prič teh dogodkov. Vendar je pri tem potrebno upoštevati, da se v vlogah pritožnikov nad zaplembo skuša zmanjšati možnost, da so posamezno žrtev ubili pripadniki revolucionarne strani, medtem ko je pri oblastnih organih prisotna tendenca, da bi čim več zaplemb uspelo, zato so težili k dokazovanju, da je bila določena oseba ubita od revolucionarne strani.

Ugotovljeno je bilo, da je zaplembna komisija pri sestavlja-

²⁶ Tako je npr. pogreb policijskega agenta Kukoviča (umorjen 8. 10. 1942) sodil v prvi plačilni razred (SI ZAL, LJU 630, šk. 228, p.e. 927, št. 128), pogreb nekdanjega bana Natlačena (umorjen 13. 10. 1942) pa v drugi razred (SI ZAL, LJU 630, šk. 228, p.e. 927, št. 151). Najti je podatek, da je bila krsta umorjenega industrialca Avgusta Praprotnika (umorjen 20. 2. 1942) kovinska (SI ZAL, LJU 630, šk. 227, p.e. 925, št. 319), krsta ostalih vosovskih žrtev pa večinoma lesena, pri nekaterih tudi s kovinskim vložkom.

²⁷ Pogreb študenta prava Franca Župca (umorjen 16. 3. 1942) plačal prof. Lambert Ehrlich (SI ZAL, LJU 630, šk. 227, p.e. 925, št. 413), medtem ko je za umorjenega študenta medicine Jaroslava Kiklja (umorjen 18. 3. 1942) pogrebne stroške plačal tedanji ljubljanski škof Gregorij Rožman (SI ZAL, LJU 630, šk. 227, p.e. 925, št. 428), pogreb Iva Peršuha je plačal ing. Jože Brodnik (SI ZAL, LJU 630, šk. 227, p.e. 925, št. 702), prof. Ehrlicha pa Vincencijeva konferenca (SI ZAL, LJU 630, šk. 227, p.e. 925, št. 704).

²⁸ Tak primer je npr. Franc Emmer (umorjen 4. 12. 1941 v Šiški), ki so ga pokopali v Kranju (SI ZAL, LJU 630, šk. 226, p. e 924, št. 44).

²⁹ Črne bukve (op. pod črto št. 11), str. 61.

³⁰ SI ZAL, LJU 468, Zaplembni spisi, škatle od št. 36 do 87 (serija C).

nju oseb, katerim bo zaplenila premoženje v glavnem izhajala iz dveh virov: iz seznama žrtev objavljenega v *Črnih bukvah* in iz posebnega seznama Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorja in njihovih pomagačev. Včasih je prihajalo tudi do pomot, ki so temeljile na napačnem sklepanju o kraju bivališča neke žrtve, ker se ime nekega kraja na območju Slovenije lahko pojavlja na dveh lokacijah (npr. zamenjava Hrušice in Sp. Hrušice, Zaloga, itd.), v nekaterih primerih pa so bile zaplembe neuspešne, ker določena žrtev ni razpolagala z nobenim premoženjem.

4. Elektronski (spletni) viri

Spletni iskalnik grobov

Pri raziskavi žrtev revolucionarnega nasilja v Ljubljani si lahko pomagamo tudi z lociranjem lokacije groba posameznih žrtev na ljubljanskih Žalah in ostalih ljubljanskih pokopališčih, ki jih upravlja Pogrebni zavod Žale. Iskanje poteka s pomočjo spletnega iskalnika.³¹ Pri določitvi groba posamezne žrtve so nam v veliko pomoč tudi prej omenjeni podatki iz pogrebnih listov (rubrika plačnik pogreba) in zaplembnih spisov (pritožniki proti zaplembi), ker na tej osnovi ugotovimo sorodnike žrtve in tako v primerih pojavljanja več oseb z istim imenom in priimkom lahko s pomočjo ugotovljenih in že umrlih oz. v dotični grob pokopanih sorodnikov prepoznamo pravo osebo oz. njen pravi grob.

Iskalnik je koristen za ugotovitev, katere žrtve revolucionarnega nasilja so ostale pokopane v svojih grobovih tudi po vojni in katere so v povojnih letih oskrunili oz. iz njih trupla žrtev izkopali, kar se je tudi dogajalo.³² Glavna ugotovitev je, da žrtve revolucionarnega nasilja, ki jih je med vojno likvidiral VOS imajo svoje grobove, veliko tistih, ki so jih likvidirale partizanske enote in so jih pred tem odvedli v gozd, pa nimajo grobov, ker njihovih trupel do danes niso našli.

Ostali elektronski viri

Med ostalimi spletnimi viri velja omeniti še elektronski popis

³¹ Iskalnik grobov, <http://grobovi.zale.si/si> (zadnjič obiskano: julij 2015).

³² T. Velikonja, *Trije grobovi na Žalah. v: Zaveza 47 (december 2002), št. 4, str. 41, 42.*

žrtev 2. svetovne vojne na Slovenskem, ki ga je izdelal Inštitut za novejšo zgodovino³³ in seznam žrtev Krimске jame.³⁴

5. Uradni list FLRJ

Med iskanjem in pregledovanjem virov o žrtvah revolucionarnega nasilja med drugo svetovno vojno na območju Ljubljane, naletimo tudi na uradno objavljeni dokument s seznamom teh žrtev. Gre za *Službeni list FLRJ* iz maja 1946,³⁵ ko so zaplenili premoženje oseb, ki jih je revolucionarna stran pobila v času vojne ali pa so se takoj po vojni umaknili v tujino.

Med primerjavo oseb objavljenih v tem seznamu in najdenimi podatki iz drugih arhivskih virov je razvidna velika podobnost. Edini problem je v tem, da so v tem seznamu navedene tudi osebe, ki so morda bivale v Ljubljani le nekaj tednov ali mesecev, stalno bivališče pa so imele drugje,³⁶ po drugi strani pa v seznamu manjkajo tiste žrtve, ki niso imele nobenega premoženja. V seznamu so objavljene žrtve ljubljanske revolucionarnega nasilja iz celotnega obdobja 1941 – 1945, in sicer tako iz območja italijanske kot nemške okupacije (torej tudi z območja Šentvida, Črnuč, Guncelj, Gameljn). Vrednost tega vira dviguje tudi dejstvo, da so ob imenu in priimku objavljeni tudi naslovi žrtev oz. zaplenjencev. Tako je povojna oblast nehote že leto dni po vojni dokaj sama dokumentirala žrtve, ki jih je povzročila revolucionarna stran na tem območju v času 2. svetovne vojne.

III. Predstavitev nekaterih primerov

Sedaj bomo prešli še na predstavitev nekaterih konkretnih primerov raziskovanja tovrstnega nasilja. Predstavljeni so primeri, pri katerih je podrobnejša raziskava virov privedla do drugačnih zaključkov glede vzrokov za smrt ali glede povzročitelja smrti od do sedaj uveljavljenih pogledov. Pri tem je izpostavljen pomen primerjave naštetih virov za raziskovanje in razumevanje revolucionarnega nasilja v Ljubljani.

³³ Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej, »Sistory - Zgodovina Slovenije«, www.sistory.si/zrtve (zadnjič obiskano: 12. 12. 2015).

³⁴ Seznam žrtev v Krimski jami, www.geocities.ws/siorli/krimska_jama.htm (zadnjič obiskano: 15. 7. 2015).

³⁵ Zaplemba imovine Jakoš Antona in drugih (Službeni list Federativne narodne republike Jugoslavije, Sudski oglasi, Okrajno sodišče v Ljubljani, stran II, št. 39, 14. maj 1946.), str. 1 – 2.

³⁶ Npr. pesnik France Balantič, ki ni spadal v Ljubljano, ampak v Kamnik.

Peter Zlatner

Zelo zanimiv primer je oseba Peter Zlatner (1914 – 1941), ki se pojavlja kot žrtev revolucionarnega nasilja v dveh virih: v knjigi *Farne spominske plošče 2*,³⁷ kot tudi v knjigi *V znamenju OF*,³⁸ vendar gre za očitno pomoto, in to kar dvakratno: glede povzročitelja smrti in glede letnice njegovega rojstva.

V članku zgodovinarke dr. Anke Vidovič Miklavčič *Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v ljubljanski pokrajini 1941- 1943*, je zapisano, da sta bila, tako železničar Peter Zlatnar st. (1895 – 1941) kot njegov sin (zobozdravnik in esperantist) Peter Zlatner ml. (1914 – 1987) zelo vneta pristaša OF. Bil je železniški uradnik in je živel v Ljubljani, na Milčinskega 66 in je bil ubit v skladišču ljubljanskega kolodvora 11. novembra 1941.³⁹

Vidovič Miklavčičeva je o obeh Zlatnerjih zapisala: »Na postaji Ljubljana, kamor so spadali tudi uslužbenci kolodvorske pošte, je prve aktiviste OF zbral Peter Zlatnar st., ki je imel med železničarji zaradi svoje levičarske usmerjenosti pred vojno precej somišljenikov. Pomagal mu je sin Peter, dentist, član KP, ki pa je bil tedaj zaposlen v skladišču za blagovni promet. Iz vseh pododdelkov postajnega osebja, se pravi postaje, premika, spremljevalcev vlakov in skladišča sta, izbrala zanesljive železničarje v pripravljalni odbor, z nalogo, da bi pridobivali vse zanesljive ljudi v svojem delovnem območju, ki bi se bili pripravljene boriti proti okupatorju. V pripravljalni nem odboru so bili za spremljevalce vlakov Tone Maver, član KP, za premikalno osebje Maks Majeršič, član KPJ za postajno osebje Franc Lužar, za skladišče pa Peter Zlatnar ml. Uspehi pripravljalnega odbora, pa tudi delo predanih železničarjev kot npr. kandidata partije Jožeta Vodnika (član od 15. X. 1941), Vinka Tošnjaka. Ko se je 11. novembra 1941 Peter Zlatnar st. pri sabotažni akciji smrtno ponesrečil je postal sekretar odbora OF Stane Bratož.«⁴⁰

Očitno je, da so pri sestavljanju seznama ljubljanskih žrtev revolucionarnega nasilja za knjigo *Farne plošče* v zvezi s to osebo upoštevali zgolj podatek iz enega vira, hkrati pa pomešali rojstno letnico sina 1914 in očetovo letnico smrti 1941.⁴¹ Ob tem je po-

³⁷ FSP2 (op. pod črto št. 12), str. 60.

³⁸ V znamenju OF, Ljubljana 1943.

³⁹ SI ZAL, LJU 630, šķ. 226, p. e 924, št. 946.

⁴⁰ A. Vidovič Miklavčič, »Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v ljubljanski pokrajini 1941-1945, Knjižnica OF, Ljubljana 1980.

⁴¹ FSP 2 (op. pod črto št. 12), str. 60.

trebno še dodati, da se ime Peter Zlatner ne nahaja vklesano na spominski plošči žrtev revolucionarnega nasilja iz mesta Ljubljane na ljubljanskih Žalah.

Apolonija Uranič

Apolonija Uranič iz ljubljanskih Jarš, ki je bila ubita 15. 12. 1941 na svojem domu, je doslej veljala za eno od žrtev revolucionarnega nasilja. Kot žrtev VOS se sicer omenja tako v virih VOS (AS 1931, šk. 727, Akcije VOS-a v Ljubljani, 302 – 9/ZA) kot v *Razvoju situacije v Ljubljanski provinci po spomenici*, ki jo je 1. aprila 1942 dr. Ehrlich izročil italijanskim oblastem. Da je bila žrtev, ki jo je povzročila revolucionarna stran, je sklepati tudi zaradi uvrstitve na seznam *Črnih bukev*.

Drugačne podatke o povzročitelju in okoliščinah njene smrti pa najdemo v drugih dveh arhivskih virih. Na pogrebem listu namreč piše kot vzrok njene smrti »roparski umor, ustreljena«,⁴² kar že vzbuja rahel dvom o politični motiviranosti njenega umora. Še bolj pa to potrjuje obrazložitev v Zaplembnih spisih, iz katere so kot edinstven primer v pregledanem gradivu tudi same povojne oblasti ugotovile, »da ni šlo za likvidacijo po borcih NOB, ampak za posledico roparskega napada neznanca, ki ni streljal nanjo kot na izdajalko in mu je šlo edino za denar«. ⁴³ Zato so na koncu oblasti tudi izdale negativno odločbo v postopku zaplembe njenega premoženja z obrazložitvijo, »da ona ni nikdar izdajala, ni bila proti gibanju OF, pač pa je ona še v denarju podpirala OF. Zato ni niti najmanjšega suma in trdno smo prepričani, da je bila le žrtev tatinskega roparja, ki je sicer najprej napadel njeno sosedo, v tistem trenutku pa se je v zadevo vmešala tudi Uraničeva, ki je opazila, da se nekaj nenavadnega dogaja pri sosedu in je zato prišla na kraj zločina in bila ubita«. ⁴⁴

Ivan Šlegel

Dne 17. decembra 1941 so na njegovem domu na Gasilski ulici 5 v Šiški ustrelili 31 letnega Ivana Šlegla; za posledicami strelnih ran je umrl naslednji dan, 18. decembra 1941 ob 10.45 uri dopoldan v ljubljanski bolnišnici. Njegova mama, 56-letna Marija Šlegel

⁴² SI ZAL, LJU 630, šk. 226, p. e 923.

⁴³ SI ZAL, LJU 468, Zaplembni spisi, šk 84.

⁴⁴ Isto.

(roj. Snoj), »*ki je sina z nožem branila pred atentatorjem, da je moral ta v obrambo uporabiti orožje tudi proti njej*«, pa je umrla za posledicami streljanja že med prevozom v bolnišnico dne 17. decembra 1941 ob 9.15 uri dopoldan.⁴⁵ Ivana naj bi vosovci obstrelili in ranili že 13. novembra 1941, kot vzrok likvidacije pa so nekdanji vosovci navedli, »*da je gestapovec*«. ⁴⁶

Iz ugotovitev, ki jih je v izjavi poslani *Komisiji za narodno imovino pri MLO Ljubljana* zapisal Ulični (ljudski) odbor Gasilske in Maurerjeve ulice, je razvidno, da je umorjenemu Ivanu revolucionarna stran najbolj zamerila, »*da se je družil z okupatorjem in to kljub opozarjanju Šleglovih sorodnikov, naj tega ne dela*«. ⁴⁷ Očitati so mu, da je užival posebno zaščito tajnika pokrajinske uprave Ruffinija, od katerega naj bi prejel tudi pištolo za svojo obrambo in naj bi jo imel vedno pri sebi, po sinovi smrti pa je njegov oče dobil stalno dovoljenje za prehod čez bodečo žico okoli Ljubljane. ⁴⁸ Vendar je bil najverjetnejši vzrok za njegovo usmrnitev s strani VOS-a dejstvo, ki ga najdemo v rubriki »poklic« na pogrebem sprejemnem listu v fondu ljubljanskih Žal. Ivan je bil namreč nekdanji uradnik »*štaba za utvrđivanje*«, ⁴⁹ t. j. starojugoslovanske vojaške obrambne mejne linije imenovane tudi »Rupnikova linija« in jim je bil kot tak nevaren, da bi se pridružil kaki nekomunistični odporniški skupini ali so se bali, da bi kakšno skrivnost o obrambni liniji lahko izdal italijanskemu okupatorju. Vsekakor vzroki za njegov atentat ležijo blizu vzrokom za neuspehi atentat na generala Rupnika v začetku oktobra istega leta.

France Ogorevc

Marca 1942 je VOS izvedla zelo drzen atentat na Tavčarjevi ulici, ki pa ni uspel v celoti in se je končal s težko ranitvijo žrtve.

Vosovski viri pri opisu izvedbe atentata ne omenjajo žrtve atentata z imenom ali priimkom, se pa da iz drugih virov, zlasti na podlagi slovenskega prevoda karabinjerskega zapisnika o zaslišanju nekaterih ujetih članov VOS aprila 1942, dokaj zanesljivo ugotoviti, da je bil žrtev Franc (Franko) Ogorevc, rojen v Ljubljani, 2. 12. 1916, sin Roberta Ogorevca in Marije Piccoli, takrat stanujoč

⁴⁵ SI ZAL, LJU 468, Zaplembni spisi, šk. 83; ZAL, LJU 630, KPŽ, šk. 227, p.e. 924, št. 83.

⁴⁶ SI AS 1931, šk. 727, Pregled akcij VOS v Ljubljani 1941 – 1943.

⁴⁷ SI ZAL, LJU 468, Zaplembni spisi, šk. 83.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ SI ZAL, LJU 630, šk. 227.

na Ulici 3. maja št. 15, samski, uradnik in član fašistične organizacije v Ljubljani.⁵⁰ Nalogo, da ga zasledujeta in nadzorujeta sta imela Ernest Eypper in Stanislav Ključar, atentat pa so izvedli v petek, 27. marca 1942 zjutraj.⁵¹

Iz vosovskih virov je razvidno, da se je omenjeni Franc Ogorevc rad družil z Italijani: »Igral je nekega frajerja, živel s svojo mamo in kadar je hodil po Ljubljani, je vodil s seboj velikega črnega psa«. ⁵² Ker je hodil k krojaču, so se odločili, da ga tam nekje pričakajo in ustrelijo. Nekdanji vosovec Janez Vipotnik se je tega dogodka spominjal: »Jaz sem bil določen za zaščito, imel sem svojo efenko in stali smo z Mirkotom in Lizo na vrhu Komenskega ulice pred sedanjim hotelom Turist. Mirko je imel tudi kolo, ki ga je prav tako pripeljala Liza. Čakali smo in se ogledovali po Komenskega ulici. Končno smo ga zagledali. Tedaj je Mirko zapeljal z biciklom proti njemu in ga srečal nekoliko pred sanatorijem Emona. Stopil je z bicikla in ga položil na tla. Z Lizo sva se počasi pomikala proti njemu. Tedaj je že počil samokres. Mirko je izstrelil kakšnih osem strellov proti njemu in na psa, ki se je prestrašil in pustil svojega gospodarja in pobegnil. Napadeni je rjul in se sesedel, vojaki pred učiteljskim, ki so tam imeli nekakšno kasarno, pa so začeli snemati puške, ljudje, kolikor jih je bilo na ulici, so pričeli begati, medtem se je Mirko usedel nazaj na kolo in mimo naju odpeljal. Z Lizo sva se pomujala in prav tako izginila. Kasneje smo izvedeli, da možki ni bil ubit, ampak je bil težko ranjen v vrat, da so mu bile prestreljene glasilke in da bo verjetno izgubil dar govora. Ni hotel več ostati v Ljubljani, ampak je kmalu izginil v Italijo v bolnico«. ⁵³

Da gre za ponesrečen atentat, ki se ni končal s smrtjo Ogorevca, dokazuje poleg gornjega poročila VOS tudi dejstvo, da Ogorevca ni najti med zapisi smrti oz. pogrebov pogrebnege zavoda Žale. Se pa Franc Ogorevc pojavlja v seznamu Žrtev mesta Ljubljane v drugi knjigi *Farne župnijske plošče*, in sicer je kot letnica smrti navedeno leto 1942 (kar se ujema z letnico atentata na Ogorevca), rojstnega datuma pa ni navedenega. Prav tako Ogorevca ni najti v seznamu ljubljanskih žrtev revolucionarnega nasilja, ki je bil objavljen v glasilu *Slovenska država* leta 1997. ⁵⁴ To pomeni, da so

⁵⁰ SI AS 1931, šk. 727, Karabinjersko poročilo o zaslišanju nekaterih aretiranih komunistov, str. 7.

⁵¹ Isto.

⁵² SI AS 1931, šk. 726, sestavek Janez Vipotnik »Spomini: Prepis I. dela do odhoda v partizane.«

⁵³ Isto.

⁵⁴ »Farne spominske plošče za mesto Ljubljana«, *Slovenska država*, letnik 48, št. 4/5/6 (1997), str. 6, 7, 10.

Ogorevca dodali naknadno v knjigo (ta je izšla tri leta kasneje, leta 2000), morda zaradi tega, ker se Ogorevc N. omenja v dodatku k Ehrlihovi spomenici (žrtev pod št. 32)⁵⁵ brez obrazložitve, ali je bil ubit ali samo ranjen in so jo zmotno smatrali za smrtno žrtev. Tudi časnik *Slovenec* dne 23. 4. 1942 v članku »Žrtve partizanov v Ljubljanski pokrajini« Franca Ogorevca omenja ne kot smrtno žrtev, ampak da je bil ranjen.⁵⁶

Primer atentata na Ogorevca se navaja v nizu primerov, kako neučinkovito in pristransko je italijanska okupacijska oblast delovala v tistem času tudi v Spomenici, ki jo je 1. aprila 1942 dr. Lambert Ehrlich izročil italijanskim oblastem: »V primeru Ogorevc je videl naš akademik, da sta dva italijanska vojaka, ko sta čula strele, obrnila iz Komenskega ulice in krenila v drugo ulico, morilec pa se je nemoteno odpeljal po ulici naprej mimo učiteljišča, kjer se je prav tedaj pred poslopjem učiteljišča mudilo veliko italijanskih vojakov. Človek se vpraša, zakaj vendar ti vojaki morilca niso ustavili?«⁵⁷

Atentat na Ogorevca pa v knjigi *Belogardizem* omenja tudi povojni zgodovinar Franček Saje in njegovo izvedbo napačno pripisuje članu Ehrlichovih Stražarjev Petru Kalanu, »ker je neki vodilni član SLS dne 27. marca 1942 zabeležil, da je Kalan ob pol deseti uri streljal v Komenskega ulici na nekoga, baje je hotel ubiti nekega akademika Ambrožiča, a je pomotoma drugega, baje nekega Ogorevca, sina dr. Ogorevca«.⁵⁸ Vendar je iz prej omenjenih tako vosovskih kot karabinjerskih virov nedvomno razvidno, da je atentat na Ogorevca izvršila VOS.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Arhiv Republike Slovenije (ARS)

AS 1546, Življenjepisi, šk. 26 (Kra – Kram), Fascikel Vito Kraigher, 1. Mapa, Zapisnik s policijskega zaslišanja z dne 24. 4. 1945.

AS 1781, Poveljstvo grupe kraljevih karabinjerjev Ljubljana, šk. 2.

AS 1785, Poveljstvo notranje čete kraljevih karabinjerjev Ljubljana, šk. 7.

⁵⁵ B. Mlakar, *Delovanje stražarjev med drugo svetovno vojno – Dodatek v Ehrlichovi spomenici: Razvoj situacije v ljubljanski provinci, v: Ehrlichov simpozij v Rimu (uredil Edo Škulj), Mohorjeva družba v Celju, Celje, 2002 str. 268 – 278.*

⁵⁶ *Žrtve partizanov v Ljubljanski pokrajini, Slovenec, 23. april 1942, letnik 70, št. 98, str. 2.*

⁵⁷ B. Mlakar (op. pod črto št. 53), str. 274.

⁵⁸ F. Saje, *Belogardizem, druga dopolnjena izdaja, Ljubljana, Slovenski knjižni zavod v Ljubljani, Ljubljana 1952 str. 139.*

AS 1852, šk. 3, Grupe odredov in odredi grup odredov slovenskih partizanskih čet.

AS 1931,

šk. 702, 3000-7/ZA, Poročila o uničenju be-ga v Ježici.

šk. 709, VOS II-1, 43. Korespondenca Zdenke Kidrič.

šk. 721, 302-20/ZA, Zgodovina VOS-a, Varnostnoobveščevalna služba Osvobodilne fronte.

šk. 725, 302-16/ZA, NZ (okrožnice razni članki).

šk. 726, 302-11/ ZA, Spomini in članki o delovanju VOS-a.

šk. 727, 302 – 9/ZA, Akcije VOS-a v Ljubljani, Pregled akcij VOS-a v Ljubljani 1941 – 1943.

šk. 732, 302 – 2/ZA, Spomini nekdanjih članov VOS.

šk. 733, (302-1/ZA), Seznam in biografije članov VOS.

Zgodovinski arhiv Ljubljana (ZAL)

ZAL, LJU 630, Komunalno podjetje Žale, šk. 226, 227, 228, 234.

ZAL, LJU 468, Mestni ljudski odbor Ljubljana (MLO Ljubljana), Zaplembni spisi, šk. 36 – 87.

ČASOPISI

Slovenec, Političen list za slovenski narod, »Žrtve partizanov v Ljubljanski pokrajini«, 23. april 1942, letnik 70, št. 98, str. 2.

Slovenski poročevalec 1938, 1941. Ponatis Slovenskega poročevalca iz leta 1938 in 1941, informacijskega vestnika Osvobodilne fronte, Ljubljana: Slovenski knjižni zavod (ŠKZ), 1951.

Slovenska država, »Farne spominske plošče za mesto Ljubljana«, april, maj, junij 1997, letnik 48, številka 4/5/6, str. 6, 7, 10.

LITERATURA

Črne bukve, O delu komunistične Osvobodilne fronte proti slovenskemu narodu, Ljubljana: Samozaložba, 1944, Reprint, 1990.

Farne spominske plošče, 1. knjiga, Ljubljana: Založba Družina, 1995.

Farne spominske plošče, 2. knjiga, Ljubljana: Založba Družina, 2000.

Deželak Barič, Vida, *Komunistična partija Slovenije in revolucionarno gibanje 1941 – 1943*, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2007.

Griesser-Pečar, Tamara, *Razdvojeni narod. Slovenija 1941-1945: Okupacija kolaboracija, državljanska vojna, revolucija*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.

Hančič, Damjan, *Revolucionarno nasilje v Ljubljani, 1941 – 1945*, Študijski center za narodno spravo, Ljubljana 2015.

Kos, Stane, *Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941–1945*, I. del., Rim, Buenos Aires: Samozaložba, 1984.

Kri mučencev, Ljubljana, 1944.

Mikola, Milko, *Sodni procesi na Celjskem 1944–1951*, Celje : Zgodovinski arhiv Celje, 1995.

Mlakar, Boris, Delovanje stražarjev med drugo svetovno vojno – Dodatek v Ehrlichovi spomenici: Razvoj situacije v ljubljanski provinci. V: *Ehrlichov simpozij v Rimu*, Celje: Mohorjeva družba v Celju, 2002, str. 268 – 278.

Saje, Franček, *Belogardizem*, druga dopolnjena izdaja, Ljubljana: Slovenski knjižni zavod v Ljubljani, 1952.

Velikonja, Tine, Trije grobovi na Žalah. V: *Zaveza 47* (december 2002), št. 4, letnik XII, str. 41, 42.

Vidovič Miklavčič, Anka, »*Slovenski železničarji pod italijansko okupacijo v ljubljanski pokrajini 1941- 1945*, Ljubljana : Knjižnica OF, 1980.

V znamenju OF, Ljubljana 1943.

KRATICE

AS – Arhiv Republike Slovenije

FLRJ – Federativna ljudska republika Jugoslavija

FSP – Farne spominske plošče

KPŽ – Komunalno podjetje Žale

LJU – Ljubljana (arhivska oznaka)

OF – Osvobodilna fronta

SI – Slovenija

SLS – Slovenska ljudska stranka

šk. – arhivska škatla

ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

